

**“O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XITOIY XALQ
RESPUBLIKASI O‘RTASIDAGI IJTIMOIIY-IQTISODIY HAMDA
MADANIY HAMKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI
(1991–2025)”**

*Xudayarova Nigora Yuldoshevna,
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti*

“Tarix” yo‘nalishi magistranti.

xudayarovanigoragmail.com

+99899 159 89 26

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi o‘rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy hamkorlikning 1991–2025-yillardagi rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Tadqiqotda ikki davlat o‘rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalar, investitsion hamkorlik, transport-kommunikatsiya tizimlari, ta‘lim va madaniy almashinuv jarayonlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, “Bir makon — bir yo‘l” tashabbusi doirasidagi hamkorlikning O‘zbekiston taraqqiyotidagi o‘rni va ahamiyati ochib berilgan. Maqolada mavjud muammolar va istiqbolli yo‘nalishlar yuzasidan ilmiy xulosalar keltirilgan.*

***Kalit so‘zlar:** O‘zbekiston, Xitoy, xalqaro hamkorlik, iqtisodiy aloqalar, madaniy aloqalar, investitsiya, “Bir makon — bir yo‘l”, savdo-iqtisodiy munosabatlar, transport kommunikatsiyasi, strategik sheriklik.*

***Аннотация:** В данной статье анализируются тенденции развития социально-экономического и культурного сотрудничества между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой в 1991–2025 годах. В исследовании научно освещены торгово-экономические связи, инвестиционное сотрудничество, транспортно-коммуникационные системы, а также процессы образовательного и культурного обмена между двумя государствами. Особое внимание уделено значению инициативы «Один пояс —*

один путь» в развитии Узбекистана. В статье представлены научные выводы о существующих проблемах и перспективных направлениях сотрудничества.

Ключевые слова: Узбекистан, Китай, международное сотрудничество, экономические связи, культурные отношения, инвестиции, «Один пояс — один путь», торгово-экономические отношения, транспортные коммуникации, стратегическое партнерство.

Annotation: This article analyzes the development trends of socio-economic and cultural cooperation between the Republic of Uzbekistan and the People's Republic of China during 1991–2025. The study scientifically examines trade and economic relations, investment cooperation, transport and communication systems, as well as educational and cultural exchange processes between the two countries. Particular attention is paid to the role and significance of the “Belt and Road Initiative” in the development of Uzbekistan. The article also provides scientific conclusions regarding existing problems and promising areas of cooperation.

Keywords: Uzbekistan, China, international cooperation, economic relations, cultural relations, investment, Belt and Road Initiative, trade and economic relations, transport communications, strategic partnership.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng tashqi siyosatda dunyo davlatlari bilan o‘zaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratdi. Shu jihatdan, Osiyo mintaqasining yetakchi davlatlaridan biri bo‘lgan Xitoy Xalq Respublikasi bilan diplomatik, savdo-iqtisodiy va madaniy aloqalarni mustahkamlash O‘zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi o‘rtasida diplomatik munosabatlar 1992-yil 2-yanvarda o‘rnatilgan bo‘lib, o‘tgan davr mobaynida ikki davlat o‘rtasidagi hamkorlik izchil rivojlanib bordi.

Hozirgi kunda O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi munosabatlar strategik sheriklik darajasiga ko‘tarilgan bo‘lib, iqtisodiyot, investitsiya, energetika, transport-kommunikatsiya, sanoat, ta‘lim, fan va madaniyat sohalarida keng qamrovli hamkorlik amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, Xitoy tomonidan ilgari surilgan “Bir

makon — bir yo‘l” tashabbusi doirasida O‘zbekistonning geoiqtisodiy va geostrategik ahamiyati yanada ortdi. Mazkur tashabbus transport infratuzilmasini rivojlantirish, xalqaro logistika tizimlarini takomillashtirish hamda mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Ikki davlat o‘rtasidagi madaniy-gumanitar hamkorlik ham izchil rivojlanmoqda. Jumladan, ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlik, Konfutsiy institutlari faoliyati, talabalar almashinuvi, qo‘shma ilmiy dasturlar, madaniyat va san’at kunlari xalqlar o‘rtasidagi o‘zaro yaqinlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, turizm sohasidagi hamkorlikning kengayishi ikki davlat o‘rtasidagi ijtimoiy va madaniy aloqalarning rivojlanishida muhim o‘rin tutmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv va xalqaro integratsiya jarayonida O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy hamkorlik Markaziy Osiyodagi barqaror taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu sababli, 1991–2025-yillar davomida ikki davlat o‘rtasidagi hamkorlikning rivojlanish tendensiyalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb ilmiy ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng xalqaro maydonda o‘zining tashqi siyosiy strategiyasini shakllantirish jarayonida Osiyo davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratdi. Shu nuqtai nazardan, Xitoy Xalq Respublikasi bilan munosabatlar O‘zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘ldi¹. Ikki davlat o‘rtasidagi diplomatik munosabatlar 1992-yil 2-yanvarda o‘rnatildi va bu hamkorlik keyingi yillarda siyosiy, iqtisodiy hamda madaniy jihatdan izchil rivojlandi. 1990-yillarning boshlarida O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi aloqalar asosan savdo-iqtisodiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish hamda o‘zaro diplomatik ishonchni mustahkamlashga qaratildi. 1992-yilda O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimovning Xitoyga amalga oshirgan rasmiy tashrifi ikki davlat munosabatlarida muhim burilish nuqtasi bo‘ldi. Mazkur tashrif davomida savdo-

¹Islom Karimov, “O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘li” (Toshkent: O‘zbekiston, 1992), 45.

iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy hamkorlikka oid qator bitimlar imzolandi. Aynan ushbu davrdan boshlab O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi hamkorlik muntazam va strategik xarakter kasb eta boshladi. Xitoy Xalq Respublikasi O‘zbekistonning yirik savdo hamkorlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, XXI asr boshlaridan boshlab ikki davlat o‘rtasidagi tovar ayirboshlash hajmi sezilarli darajada oshdi. Xitoy O‘zbekistonga sanoat uskunalari, elektronika mahsulotlari, texnologiyalar va investitsiyalar eksport qilgan bo‘lsa, O‘zbekiston tomonidan Xitoyga energetika resurslari, rangli metallar, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari hamda kimyo sanoati mahsulotlari eksport qilindi. Bu esa ikki davlat iqtisodiyotining o‘zaro integratsiyalashuviga xizmat qildi².

2013-yilda Xitoy tomonidan ilgari surilgan “Bir makon — bir yo‘l” tashabbusi O‘zbekiston–Xitoy iqtisodiy hamkorligini yangi bosqichga olib chiqdi. Mazkur tashabbus doirasida transport-logistika infratuzilmasini rivojlantirish, temiryo‘l va avtomobil kommunikatsiyalarini kengaytirish, energetika va sanoat sohalarida qo‘shma loyihalarni amalga oshirishga alohida e‘tibor qaratildi³. O‘zbekistonning Markaziy Osiyodagi muhim tranzit hudud sifatidagi geostrategik o‘rni Xitoy uchun katta iqtisodiy ahamiyat kasb etdi.

Xususan, “Xitoy – Qirg‘iziston – O‘zbekiston” temiryo‘l loyihasi mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishda muhim transport yo‘lagi sifatida baholanmoqda. Ushbu loyiha nafaqat O‘zbekistonning eksport salohiyatini oshirish, balki mamlakatning xalqaro logistika tizimidagi o‘rnini mustahkamlashga ham xizmat qilmoqda⁴.

So‘nggi yillarda energetika, neft-gaz, kimyo sanoati va raqamli texnologiyalar sohasida ham ikki davlat o‘rtasidagi hamkorlik sezilarli darajada kengaydi. Xitoy kompaniyalari ishtirokida O‘zbekistonda sanoat korxonalarini, quyosh va shamol elektr stansiyalari, transport-kommunikatsiya infratuzilmalari

²“Belt and Road Initiative and Central Asia,” China Daily, March 15, 2023.

³Ministry of Investment, Industry and Trade of the Republic of Uzbekistan, “Uzbekistan–China Trade Relations Report 2024,” accessed May 9, 2026.

⁴S. Frederick Starr, Xinjiang and China’s Future in Central Asia (Washington D.C.: Central Asia-Caucasus Institute, 2020), 56.

hamda telekommunikatsiya tarmoqlarini modernizatsiya qilish bo'yicha yirik loyihalar amalga oshirilmoqda ⁵. Bu esa O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyalashuvi va investitsion jozibadorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi hamkorlik faqat iqtisodiy soha bilan cheklanib qolmay, madaniy-gumanitar aloqalar rivojida ham muhim o'rin egallaydi. Tarixiy jihatdan Buyuk ipak yo'li orqali shakllangan sivilizatsion aloqalar bugungi kunda yangi mazmun bilan boyib bormoqda. Ikki davlat o'rtasidagi madaniy hamkorlik xalqlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va do'stlikni mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Ta'lim sohasidagi hamkorlik ayniqsa muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari va Xitoy universitetlari o'rtasida qo'shma ta'lim dasturlari yo'lga qo'yilgan bo'lib, talabalar va professor-o'qituvchilar almashinuvi muntazam ravishda amalga oshirilmoqda. O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan Konfutsiy institutlari xitoy tili va madaniyatini o'rganishda muhim ilmiy-ma'rifiy markaz vazifasini bajarmoqda. Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy hamkorlik 1991–2025-yillar davomida izchil va barqaror rivojlanib bordi⁶. Ikki davlat o'rtasida diplomatik munosabatlarning o'rnatilishi nafaqat siyosiy aloqalarni mustahkamladi, balki iqtisodiy, investitsion, transport-kommunikatsiya va madaniy-gumanitar sohalardagi keng qamrovli hamkorlik uchun ham muhim asos yaratdi. O'tgan davr mobaynida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi munosabatlar oddiy sheriklik bosqichidan strategik hamkorlik darajasiga ko'tarildi. Madaniyat va san'at sohasida ham ikki davlat o'rtasidagi hamkorlik izchil rivojlanmoqda. O'zbekistonda Xitoy madaniyati kunlari, Xitoyda esa O'zbekiston madaniyati kunlari tashkil etilishi xalqlar o'rtasidagi madaniy yaqinlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shuningdek, teatr, kino, musiqa va folklor yo'nalishlarida qo'shma tadbirlar o'tkazilishi madaniy diplomatiyaning muhim ko'rinishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda⁷.

⁵Shavkat Mirziyoyev, "Yangi O'zbekiston strategiyasi" (Toshkent: O'zbekiston, 2021), 214.

⁶UNESCO, "Cultural Cooperation between Uzbekistan and China," accessed May 9, 2026.

⁷Alexander Cooley, Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia (New York: Oxford University Press, 2012), 167.

Turizm sohasidagi hamkorlik ham ikki davlat munosabatlarning muhim yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy shaharlarga xitoylik turistlarning qiziqishi ortib borayotgani Oʻzbekistonning xalqaro turizm bozoridagi oʻrnini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, vizasiz rejim va transport qatnovlarining kengayishi turizm aloqalarining yanada rivojlanishiga imkon yaratmoqda.

Bugungi kunda Oʻzbekiston va Xitoy oʻrtasidagi hamkorlik strategik sheriklik darajasiga koʻtarilgan boʻlsa-da, mazkur munosabatlarda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, tashqi savdo balansidagi nomutanosiblik, ayrim investitsion loyihalarning moliyaviy samaradorligi hamda logistika tizimidagi muammolar iqtisodiy hamkorlikning ayrim cheklovlari sifatida namoyon boʻlmoqda⁸.

Shu bilan birga, Oʻzbekiston uchun Xitoy investitsiyalarini jalb etishda milliy manfaatlarni himoya qilish, ekologik xavfsizlikni taʼminlash hamda mahalliy ishlab chiqaruvchilar manfaatlarini qoʻllab-quvvatlash muhim vazifalardan biri boʻlib qolmoqda. Ayniqsa, yirik infratuzilma loyihalarini amalga oshirishda iqtisodiy samaradorlik va tashqi qarz yukining ortib ketmasligi masalasiga alohida eʼtibor qaratilishi zarur. Kelgusida ikki davlat oʻrtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun raqamli iqtisodiyot, “yashil energetika”, innovatsion texnologiyalar, sunʼiy intellekt hamda elektron tijorat sohalarida qoʻshma loyihalarni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, madaniy-gumanitar aloqalarni mustahkamlash, ilmiy tadqiqotlar va akademik almashinuv dasturlarini kengaytirish xalqlar oʻrtasidagi oʻzaro ishonchni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi⁹. Shunday qilib, Oʻzbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi oʻrtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy hamkorlik 1991–2025-yillar davomida izchil rivojlandi. Mazkur hamkorlik ikki davlat manfaatlariga xizmat qilishi bilan birga, Markaziy Osiyoda

⁸Marlène Laruelle and Sébastien Peyrouse, *The Chinese Question in Central Asia: Domestic Order, Social Change, and the Chinese Factor* (London: Hurst & Company, 2012), 102.

⁹Alisher Umarov, “Oʻzbekiston va Xitoy oʻrtasidagi iqtisodiy hamkorlik istiqbollari,” *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali* 6, no. 4 (2022): 88–94.

iqtisodiy integratsiya va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda¹⁰.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Xitoy O'zbekistonning eng yirik savdo-iqtisodiy hamkorlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, sanoat, energetika, transport-kommunikatsiya va infratuzilma sohalaridagi qo'shma loyihalar mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilishda muhim ahamiyat kasb etdi. "Bir makon — bir yo'l" tashabbusi doirasida amalga oshirilayotgan transport-logistika loyihalari O'zbekistonning mintaqaviy tranzit salohiyatini oshirishga, tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirishga hamda Markaziy Osiyoda iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi madaniy-gumanitar hamkorlik ham yangi bosqichga ko'tarildi. Ta'lim, fan, turizm, madaniyat va san'at sohalaridagi hamkorlik xalqlar o'rtasidagi o'zaro ishonch va do'stlikni mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Konfutsiy institutlari faoliyati, talabalar almashinuvi, qo'shma ilmiy loyihalar hamda madaniy tadbirlarning muntazam tashkil etilishi ikki davlat o'rtasidagi madaniy integratsiyaning rivojlanayotganini ko'rsatadi¹¹.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ikki davlat o'rtasidagi hamkorlikning rivojlanishi O'zbekistonning xalqaro maydondagi geosiyosiy va geoiqtisodiy mavqeini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Xitoy investitsiyalari va texnologiyalarining kirib kelishi sanoat ishlab chiqarishini rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish hamda zamonaviy infratuzilmani shakllantirishda muhim omillardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot, "yashil energetika", innovatsion texnologiyalar va elektron tijorat sohalaridagi istiqbolli loyihalar kelgusida hamkorlikning yangi yo'nalishlari sifatida namoyon bo'lmoqda.

Biroq, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham mavjudligi aniqlandi. Jumladan, tashqi savdo balansidagi nomutanosiblik, ayrim investitsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligi, ekologik xavfsizlik masalalari hamda tashqi qarz yukining

¹⁰ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi, "O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi strategik sheriklik munosabatlari," murojaat qilingan sana: 2026-yil 9-may.

¹¹ Baxtiyor Eshov, "Markaziy Osiyoda Xitoyning geoiqtisodiy manfaatlari," Tarix va bugun jurnali 3, no. 2 (2021): 55–60.

ortishi ehtimoli ikki tomonlama hamkorlikda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar hisoblanadi. Shu sababli, O'zbekiston uchun xorijiy investitsiyalarni jalb etishda milliy manfaatlarni himoya qilish, iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash va mahalliy ishlab chiqaruvchilar raqobatbardoshligini oshirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Kelgusida O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun o'zaro manfaatdorlik, teng sheriklik va uzoq muddatli strategik manfaatlar tamoyiliga asoslangan siyosatni davom ettirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, transport-kommunikatsiya tizimlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ilmiy-tadqiqot va ta'lim sohalarida qo'shma dasturlarni kengaytirish ikki davlat munosabatlarining yanada mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, O'zbekiston Respublikasi va Xitoy Xalq Respublikasi o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy hamda madaniy hamkorlik nafaqat ikki davlat manfaatlariga, balki Markaziy Osiyoda barqaror taraqqiyot, iqtisodiy integratsiya va mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu jihatdan mazkur hamkorlik istiqbolda ham strategik ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Islom Karimov, "O'zbekistonning o'z istiqbol va taraqqiyot yo'li" (Toshkent: O'zbekiston, 1992), 45.
2. Shavkat Mirziyoyev, "Yangi O'zbekiston strategiyasi" (Toshkent: O'zbekiston, 2021), 214.
3. Belt and Road Initiative and Central Asia," China Daily, March 15, 2023.
4. Ministry of Investment, Industry and Trade of the Republic of Uzbekistan, "Uzbekistan–China Trade Relations Report 2024," accessed May 9, 2026.
5. S. Frederick Starr, Xinjiang and China's Future in Central Asia (Washington D.C.: Central Asia-Caucasus Institute, 2020), 56.
6. UNESCO, "Cultural Cooperation between Uzbekistan and China," accessed May 9, 2026.
7. Alexander Cooley, Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia (New York: Oxford University Press, 2012), 167.

8. Marlène Laruelle and Sébastien Peyrouse, *The Chinese Question in Central Asia: Domestic Order, Social Change, and the Chinese Factor* (London: Hurst & Company, 2012), 102.
9. Alisher Umarov, “O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi iqtisodiy hamkorlik istiqbollari,” *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali* 6, no. 4 (2022): 88–94.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi, “O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi strategik sheriklik munosabatlari,” murojaat qilingan sana: 2026-yil 9-may.
11. Baxtiyor Eshov, “Markaziy Osiyoda Xitoyning geoiqtisodiy manfaatlari,” *Tarix va bugun jurnali* 3, no. 2 (2021): 55–60.